

כל השבילים בשבילך, באתר הכשר SHVILIM.CO
איריס כהן, מייל: 0548424783v@gmail.com

בס"ד

☞ טיפה מס' 121 – כתיב מורפו+פונולוגי

חקרנו והדגמנו את שגיאות הכתיב בהיבט הפונולוגי והמורפולוגי, הצענו גם דרכים לתת לילד כלים להתמודד עם אתגרים מסוגים אלה. בטיפה זו, נכיר דרך נוספת למניעת שגיאות כתיב בשילוב של שתי ההיבטים גם יחד.

אבל לפני שנתחיל...

משתפת במייל שקיבלתי מחיה סילבר, החברה בקבוצה, וכך היא מספרת:

בלימוד הקריאה אצל הבן שלי - פעם הם היו מלמדים "ויקרא אלוקים" וגם "ויאמר אלוקים" וגם וידבר ה' " לכל זה היו אומרים ב"תרגום" - "וה' אמר". בצורה כזו, לקח לילדים המון זמן ללמוד את הפסוקים בע"פ. בשלב מסוים התחילו ללמד את הילדים לשים לב - בפסוק כתוב "ויקרא" - האותיות של המילה "קרא" ויאמר" שורש "אמר" וכוד' מאז הילדים "רצו" בלימוד הפסוקים!

מסיפור זה רואים עד כמה כוחה של המודעות אודות השורשים. שורש המילה הוא שורש לקריאה, שורש להבנה וגם שורש לכתיבה. כמו שציינו ב"טיפה" הקודמת - כשיודעים כתיב של שורש אחד, יודעים לאיית נכון את כל המילים במשפחה. אבל לא רק זה.

השורש מגלה לנו עוד כמה סודות, בשבילם צריך קצת לגדול.

יש שקוראים לזה 'עיבוד מורפופונולוגי', משום שמעורב בו עיבוד מורפולוגי ופונולוגי גם יחד. (שירלי הר-צבי מחברת 'כתיב במחשבה תחילה', למדתי אצלה בקורס האבחון הדיקטטי).

להלן כמה דוגמאות:

1. ילד רוצה לכתוב את המילה מכבש, ונניח שהוא לא ראה אותה מעולם ומתלבט בין כ' ל-ח'. אם נלמד אותו להטות את המילה באופנים שונים, ולהקשיב למשפחת המילים, הוא יגלה שלפעמים האות הזו, שכרגע משמיעה צליל כ', נשמעת בחלק מן המילים במשפחה כצליל כ': כביש, כובש. האם יכול להיות שהאות ח' תהפוך לצליל של כ' לא, רק כ' הופך לכ'. המסקנה: את המילה מכבש כותבים באות כ'. אם הילד קצת יותר גדול, אפשר לכוון אותו למצוא מילה שמתחילה באות שמתלבטים לגביה. אז נכנס הכלל של בגדכפ"ת בראש מילה מקבל דגש, וכך קל לו יותר לערוך את ההבחנה, מבלי לחפש יותר מידי מילים במשפחה.

2. רוצים לכתוב את המילה עֶמְלָה, ומתלבטים לגבי האות ע'. גם כאן הקשבה למילים במשפחה תוכל להועיל. נטה את המילה לשם הפועל, רוצה ל... לעמול. הכלל אומר שאם בשם הפועל שומעים לע – סימן שכותבים שם ע'. לעומת לָאָ בשם הפועל, שזה רומז על כתיב באות א', כמו לאסוף.

3. רוצים לכתוב את המילה "חֶמְלָה", ומתלבטים בין ח' ל-כ'. הכלל אומר, שאם שומעים צליל זה בתחילת מילה – תמיד תהיה זאת האות ח', כי אם זו הייתה כ', היא הייתה מקבלת דגש כבגדכפ"ת בראש מילה – ולכן אם שומעים ח', זו ח' ולא כ'.

4. יש רצפים שמגלים סודות של כתיב, כמו רצף של אותיות כמו רצף צ"ט המוכר – מצטרפים, מצטלמת וכד'. ויש גם רצפים פחות מוכרים, כמו: אם שומעים את הצליל K אחרי צליל T תמיד זה יהיה תק (ולא כל צורה אחרת של ט/פ) כמו: תקע, מתוק וכד'. יש גם רצפים של תנועות ועוד...

בכל הדוגמאות הללו הייתה תערוכת של התחשבות בכלל דקדוקי, בתוספת של היבט שמיעתי. השילוב הזה הוא עוד שריר שכדאי לפתח כדי להגיע לכתיב תקין.

איך עושים את זה בצורה יעילה?

כדי להקנות את הכלל, לתרגל עם הילד עד שיפנים וידע להשתמש בו כראוי, כדאי לפעול בכמה שלבים:

- א. חושפים את הילד לקבוצת מילים המדגימה את הכלל שרוצים להקנות. הילד מוזמן את הכלל בעצמו לגלות... דרך פעילות כזו הילד נכנס לעניין במעורבות אישית גבוהה.
- ב. מציגים את הכלל בצורה ברורה.
- ג. מביאים תומך זיכרון חזותי או משמעותי. כמו למשל בכללים של הרצפים, יש סימנים: **צדיק טוב, תורה קדושה**. המילים המוכרות הללו מהוות עוגן זיכרון לכלל שנלמד.
- ד. עורכים הכתבה (עדיף על לוח מחיק) של מילים רלוונטיות. בתחילה כמה מילים מן הכלל שנלמד, אח"כ מעורב עם מילים שלא מציגות את הכלל הנלמד, וגם אין בהן את האות המבלבלת, ובסוף תערוכת של מילים שיש/אין בהן את התופעה. לדוגמה: פתח גנובה, בתחילה רק מילים עם פתח גנובה בסוף המילה, אח"כ מילים ללא פתח גנובה וללא צליל ח' בסוף מילה, ובסוף גם צליל ח' אבל לא אָח. בהמשך נרצה לשלב גם מילים שהן ממשפחת המילים שיש בה מילים עם פתח גנובה, ונרצה

לראות שהילד קולט שכל המילים במשפחה זאת נכתבות באות ח'. פותחים – אפשר לדעת לפי לפתוח, שולחים – לפי לשלוח, מברכים לפי מברך – כאן אין צליל אַח, לכן זה כ'.

ה. נותנים משפטים להשלמה, כשהמילים בהשלמות הן מן הכלל שנלמד. אם אפשר לתת לילד לחבר משפטים בעצמו, ולשלב בהם מילים מהכלל שנלמד – זה מצוין.

המטרה בכתיבת המילים כשהן בתוך משפטים היא להגיע למצב שבו הילד בוחר נכון באופן אוטומטי, גם בלי שנזכיר לו לעשות זאת. גם אם ההיעזרות בכלל דורשת ממנו להשקיע כמה שניות, הוא עושה זאת בשמחה, מפני שללא הכללים, הוא ימשיך לפעול באופן אקראי ובלתי בטוח.

את כל הכללים המוזכרים ב"טיפה" זאת, ועוד רבים וטובים אחרים ארזתי בערכת "קריאה הפלוס כתיב" חלק ב' – למיגור שגיאות על רקע מורפולוגי.

ראו קבצים מצורפים כהדגמה, מוזמנות כבר להזמין את הערכה לשנה הבאה...

ומדוע נקרא שמה "קריאה פלוס כתיבה"? – על כך אי"ה בשבוע הבא.

איריס כהן

SHVILIM.CO

קיבלת את הקובץ מחברה? תוכלי להצטרף בעצמך לקבוצה:
רשמי: "רוצה כלים שלובים" ושלחי למייל: 5793314@okmail.co.il

ואם את מורה למקצועות העברית, אולי תעדיפי את הקבוצה המקבילה:
שלחי למייל הנ"ל את המילים: **רוצה כלים מ"שבילים" בעברית**

